

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Arantza Agirre Uribe

*Gernika-Lumo,
Bizkaia (1932)*

Aurkibidea

Biografia

[Santa Luzia](#)ko Jauregi etxean (gaur egun desagertuta) jaio zen. Aita Elorrikoa zuen, arotza, eta ama Muxikako Zubietako jostuna. Hiru neba-arrebatan gazteena izan zen. Bonbardaketa ostean Muxikako [Obar](#)ren egon ziren etxea okupatu baitzien, baina gero berriro bueltatu ziren bertara. Santa Luziako auzotarren bizipenak eta okerkeriak, Pasealekuko eskolako kontuak, bederatzi urtegaz merienda truke umezain egindako lanak, etxeko erremedioak... izan ditu berbagai elkarrizketan. [Deunoro Sardui](#) muxikarragaz ezkondu eta seme bat izan zuen.

Zintak

GER-127

- **Proiektua:** Gernika-Lumoko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiola, Nerea
- **Data:** 2012-10-25
- **Iraupena:** 62 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Goiria Mendiola, Nerea

GER-128

- **Proiektua:** Gernika-Lumoko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiola, Nerea
- **Data:** 2012-10-25
- **Iraupena:** 61 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

GER-129

- **Proiektua:** Gernika-Lumoko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiola, Nerea
- **Data:** 2012-10-25
- **Iraupena:** 28 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

Pasarteak

1. Jauregi etxean jaioa

- **Erref:** GER-127/001
- **Iraupena:** 0:01:26. **Hasi:** 00:00:00. **Bukatu:** 00:01:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Bere izen osoa Miren Arantzazu da. Lumoko Santa Luzia auzoko Jauregi etxean (gaur egun desagertuta) jaio zen. Ez zen baserria, baina bazuten soloa, txerria hazteko ohitura...

2. Lehengo Santa Luzia

- **Erref:** GER-127/002
- **Iraupena:** 0:02:05. **Hasi:** 00:01:26. **Bukatu:** 00:03:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Auzoak

Laburpena:

Santa Luzia auzoa guztiz aldatuta dago. Ermita eta pare bat etxe baino ez daude sasoi hartakoak. Auzokoen artean harmonia ederra zuten. Beraien etxean lau etxebizitza zeuden eta guztira 16 ume; ez zuten handik irten beharrik ezertarako ere.

3. Auzoko Mariaren errietak

- **Erref:** GER-127/003
- **Iraupena:** 0:02:45. **Hasi:** 00:03:31. **Bukatu:** 00:06:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Dotrina

Laburpena:

Eskolara Pasealekura joan behar izaten zuten eta dotrinara Lumora. Ez zuten nahi izaten Lumoko dotrinara joan eskolan dena egiten baitzen gaztelaniaz eta dotrinan dena euskaraz, nahaste handia zen hori eurentzat. Handik pasatzen zen andre batek, Mariak, errieta egiten zien dotrinara eta arrosariora joaten ez zirenean. Maria protagonista izandako kontuak kontatzen ditu.

4. Umetako gaiztakeriak

- **Erref:** GER-127/004
- **Iraupena:** 0:03:28. **Hasi:** 00:06:16. **Bukatu:** 00:09:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Sasi artean hazten ziren masustak harrapatzen aritzen ziren umetan. Auzoko Garratzenekoen sagarrak hartzera joan zirenean, baserriko gizonak gurdiaren sokarekin arbolara lotu zuen Arantza. Egun horretako txarrena etxerako esne eroan behar zuela izan zen.

5. Araneko iturrira ur bila

- **Erref:** GER-127/005
- **Iraupena:** 0:00:58. **Hasi:** 00:09:44. **Bukatu:** 00:10:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Argindarra eta ura

Laburpena:

Bere auzoko jaiak San Lorentzoak izaten ziren. Arane auzoko iturrira joan behar izaten zuten ur bila, baina San Lorentzotan bi egunetarako ura hartzen zuten berriro hara joan behar ez izateko jaietan.

6. Maistrak gelatik bota eta etxera alde egin

- **Erref:** GER-127/006
- **Iraupena:** 0:02:26. **Hasi:** 00:10:42. **Bukatu:** 00:13:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

Behin, eskolan irakasleak kalera bota eta Arantzak etxera alde egin zuen ur bila. Doña Florencia zen berain maistra, baina doña Josefina beraien auzoan bizi zen. Hala ere, doña Josefinak ez zion amari ezer ere kontatu.

7. Pitxer bete piku

- **Erref:** GER-127/007
- **Iraupena:** 0:03:17. **Hasi:** 00:13:08. **Bukatu:** 00:16:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Behin auzoko baten Makatzeko iturritik ura ekartzeko eskatu zien. Baina pitxerra urez bete barik pikuz bete zuten, pikondotik pikuak botata. Bertako

andreak ikusi eta salto egin zuten. Bere ahizpak zaldarra zuen hankak eta Arantzak esan zion etxean gera zedin, baina zauria egin zuen. Orduan ere Arantzak jaso zuen etxekoen "tarie".

8. Gatzezko tiroekin gaiztakeritan

- **Erref:** GER-127/008
- **Iraupena:** 0:02:41. **Hasi:** 00:16:25. **Bukatu:** 00:19:06
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Auzokoekin batera egindako gaiztakeria bat kontatzen du pasarte honetan gatzezko tiroak tarteko.

9. Falangista janztearren zigorra

- **Erref:** GER-127/009
- **Iraupena:** 0:03:50. **Hasi:** 00:19:06. **Bukatu:** 00:22:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Politika » Jarrera politikoak » Falangistak

Laburpena:

Ajangiz eta Gernika-Lumo bat egin zuten egunean gobernadorea ekarri zuten herrira. Egun horretan falangera eroan zituzten, beraiek ez zekiten zer zen ere ez, eta gustura zeuden. Etxera joateko ordua ere pasa zen eta inork ez ikusteko, etxerako bidea Urremenditik egin zuten Agarretik barik. Amak falangista jantzita ikusi zituenean, astindu ederra eman zien. Goizean jantzitako arropak falangean utzi zituzten eta ez zuten beste arroparik izan janzteko. Zigorra domekan txokolatea jan barik egotea izan zen.

10. Hamarretarako etxean egon behar

- **Erref:** GER-127/010
- **Iraupena:** 0:02:20. **Hasi:** 00:22:56. **Bukatu:** 00:25:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:

Mezara edo arrosario erreztatu barik egonez gero, zigortu egiten zituzten. Gaueko hamarretarako ere etxean egon behar izaten zituzten. Behin beranduago etxeratu ziren eta orduan ere agiraka egin zien. Mimenagaz jotzen zieten amak, aitzak inoiz ere ez.

11. Lore bat ostutearren etxean jipoia

- **Erref:** GER-127/011
- **Iraupena:** 0:01:48. **Hasi:** 00:25:16. **Bukatu:** 00:27:04
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Gernikako aldera joaten hasi zirenean, Pasealekuko erromerian pare bat abesti dantzatu eta zinemara joaten ziren. Handik bueltan beste pare bat dantzatzen zituzten etxera joan orduko. Behin, etxera bueltan, beste etxe batetik lore bat bat ostu eta orduan amak ere egurtu egin zuen.

12. Gernika-Lumoko falangisten egoitza

- **Erref:** GER-127/013
- **Iraupena:** 0:02:19. **Hasi:** 00:28:40. **Bukatu:** 00:30:59
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Falangistak

Laburpena:

<p>Falangistak Erdiko kalean egon ziren, Boyra botikaren gainean. Lehenago, gaur egun batzokia dagoen tokian egon ziren. Ikastola dagoen tokian, Sección Femenina jarri zuten, baina ez zuen arrakasta askorik izan. Falangisten arropak zelakoak ziren azaltzen du.</p>

13. "Guardia de Asaltos"ak eta Guardia Zibila

- **Erref:** GER-127/014
- **Iraupena:** 0:01:32. **Hasi:** 00:30:59. **Bukatu:** 00:32:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Polizia

Laburpena:

"Guardias de asaltos"ak ere bazeuden Tiloetatik. Guarda Zibilen kuartela Saraspe ondoan zegoen. Orduko guardia zibilak jatorrak ei ziren, beraiekin hartu-emana izaten zuen jendeak. Kuartelaren alboko etxeetan 'Talleres de Gernika' lantegiko beharginak bizi ziren.

14. Makatzeko iturria

- **Erref:** GER-127/016
- **Iraupena:** 0:01:10. **Hasi:** 00:33:13. **Bukatu:** 00:34:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Bilketa linguistikoa » Toponimia

Laburpena:

Makatzeko iturria non dagoen azaltzen du. Bekoerrekatik joaten ziren, Trama baserritik Santa Luzia alderantz. Araneko iturriko ura ez zen edateko eta hara joaten ziren edateko ur bila.

15. Txikerraneko erreka

- **Erref:** GER-127/017
- **Iraupena:** 0:01:32. **Hasi:** 00:34:23. **Bukatu:** 00:35:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Bilketa linguistikoa » Toponimia

Laburpena:

Txikerraneko erreka gaur egun tapatuta dago. Nondik norako bidea egiten zuen azaltzen du pasarte honetan Arantzak. Oso ur garbia izaten zuen, agian kanposantuko iturriaren erretoak hartzen zituen.

16. Trama erreka

- **Erref:** GER-127/018
- **Iraupena:** 0:01:26. **Hasi:** 00:35:55. **Bukatu:** 00:37:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Bilketa linguistikoa » Toponimia

Laburpena:

<p>Trama errekek Renault zegoen tokira irteten zuen. Gaur egun tapatuta egon arren, bertan egongo da erreka hori.</p>

17. Azkarretaren txaleta

- **Erref:** GER-127/020
- **Iraupena:** 0:00:52. **Hasi:** 00:38:31. **Bukatu:** 00:39:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Bilketa linguistikoa » Toponimia
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua

Laburpena:

Azkarretaren txaleta (gaur egun desagertua) non zegoen azaltzen du.

18. Juanita Txikerraren etxea

- **Erref:** GER-127/022
- **Iraupena:** 0:02:09. **Hasi:** 00:39:55. **Bukatu:** 00:42:04
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

- Euskara » Bilketa linguistikoa » Toponimia

Laburpena:

Juanita Txikerraren etxea gaur egun desagertuta dago. Barre asko egiten zuten Juanita Txikerrarekin. Berarekin bizi izandako anekdota pare bat kontatzen ditu. Agarre baserria ere gaur egun desagertuta dago.

19. Auzoko baserri gehienak botata daude

- **Erref:** GER-127/024
- **Iraupena:** 0:01:28. **Hasi:** 00:42:25. **Bukatu:** 00:43:53
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Auzoak

Laburpena:

Gaur egun San Frantzisko eliza dagoen tokian landak zeuden. Handik hurbilen zeuden baserriak Urremendi eta Totorikanekoa ziren, gaur egun ere oraindik han daude. Auzoko baserri gehienak, ostera, bota egin dituzte.

20. Eskolara bidea estratatik

- **Erref:** GER-127/026
- **Iraupena:** 0:01:08. **Hasi:** 00:47:25. **Bukatu:** 00:48:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Auzoak
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Bideak

Laburpena:

Lurgorritik eta Santa Luziatik Pasealekuko eskolara joan behar izaten ziren. Estratatik joan behar izaten zuten.

21. Eskolako jolasak

- **Erref:** GER-127/027
- **Iraupena:** 0:01:03. **Hasi:** 00:48:33. **Bukatu:** 00:49:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

Pasealekuko eskolan ikasi beharrean asko jolasten zutela dio. Zertan jolasten zuten azaltzen du. Behin irakasleak erregela bota zion eta Pasealekuko arbola bat jo zuen.

22. Eskolan Espaniako bandera eta "¡Viva Franco!"ka

- **Erref:** GER-127/028
- **Iraupena:** 0:01:27. **Hasi:** 00:49:36. **Bukatu:** 00:51:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Politika » Politika eta Franco

Laburpena:

<p>Behin, Pasealekuko eskolan Espainiako bandera balkoian jartzea egokitu zitzaionean, eskegi beharrean lurrera jausten utzi zuen. "¡Arriba Franco!" eta "¡Viva España!" esanda abestu behar izaten zuten.</p>

23. Erlijioaren indarra eta eragina

- **Erref:** GER-127/029
- **Iraupena:** 0:01:37. **Hasi:** 00:51:03. **Bukatu:** 00:52:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra

Laburpena:

Erlijioan indar handia zuen eta dotrinara joaten derrigorrezkoa zen. Orduko anekdota bat kontatzen du.

24. Neskak auditorioan jolasten eta mutilak Pasealekuan

- **Erref:** GER-127/030
- **Iraupena:** 0:02:48. **Hasi:** 00:52:40. **Bukatu:** 00:55:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

Eskola garaian ez zuten mutilekin jolasten. Neskak gaur egun auditorioa dagoen tokian jolasten zuten (orduan ez zegoen auditoriorik); mutilek, ostera, Pasealekuan bertan. Sokasaltoan kantatzen zutena dakar gogora. Kanikaka eta intxaurrekin ere jolasten ziren.

25. Elizan zein eskolan dena erdaraz

- **Erref:** GER-127/032
- **Iraupena:** 0:01:17. **Hasi:** 00:55:43. **Bukatu:** 00:57:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Euskara eta politika
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren jarrera

Laburpena:

Eskolan euskaraz egitea galarazita zegoen. Kredoa eta errezatzen ere ezkondu ostean ikasi zituen euskaraz. Lumon dotrina euskaraz ikasteko aukera zuten, baina ez zuten ezer ere ulertzen.

26. Dotrina Gernikan eta sepultura Lumon

- **Erref:** GER-127/033
- **Iraupena:** 0:01:28. **Hasi:** 00:57:00. **Bukatu:** 00:58:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Dotrina
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra

Laburpena:

Pasealekuko eskolara joan zenez, Gernikako elizan jaso zuen dotrina eta baita lehen jaunartzea ere eta ez Lumokoan. Ama hil zenean, hurrengo hiru urteetan, domekero joan behar izaten zen Lumora, sepulturara. Sepultura zer den azaltzen du.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2026-01-20

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com